

God is dood, Cruijff niet

De mooiste gedichten
en verhalen over
Johan Cruijff

HARDGRAS

Ambo|Anthos
Amsterdam

HENK SPAAN

Cruijff is niet dood

Cruijff is niet dood
Het kan niet, wat Teletekst ook zegt
God is dood, dat is terecht
Om God laat ik geen traan
Lennon is dood en Elvis met zijn kuif
En despoten die heersen over het leven en de dood
Zij gaan
Maar Cruijff?

Johan Cruijff zal altijd blijven, beeld genoeg
Vergeet niet het geluid
Die stem en zijn accent voor eeuwig opgeslagen
Zelfs als alle beelden weg zijn
Archieven opgeblazen, overstroomd
Een vuur voorgoed gedoofd
Het maakt niet uit
Johan Cruijff gaat nooit meer uit je hoofd.

Johan

Ach, pak die foto maar eens weer:
die oude foto van De Meer,
van toen Ajax een kluppie was
dat nog mocht voetballen op gras.

Ooit speelde Rinus Michels hier,
die de techniek had van een stier,
daarna de keizer van de schaar
en weldra was ook Johan daar.

Vanaf 't begin van het succes
gaf hij meteen al boeiend les:
qua inhoud en grammaticaal
steeds een volstrekt uniek verhaal.

Eens is er iemand heengesneld
met al zijn zuurverdiende geld.
Hij was bedroefd. Ons land was blij,
want Cruijffie moest weer in de wei

en gaf met een loepzuivere lob
Haarlems verbaasde keeper klop
of kwam op het briljant idee
van de eerste penalty-één-twee.

Zijn zoon had onlangs goed gespeeld
en Johan kwam wat vreemd in beeld:
een man als hij heeft liever niet
dat iemand zijn ontroering ziet.

Er is nog iets in die profeet
van 't joch dat ruiten sneuvelen deed
in zijn Betondorp van weleer,
dat heerlijk uitkeek op De Meer.

Hoe Johan Cruijff Nederland vormgaf

De jaren zestig. Wij staan met een jongenskaart (zondagmorgen te koop bij het sigarenmagazijn aan de Middenweg) achter het doel. Op de Reynolds-tribune schikken de liefhebbers op verzoek van de ‘speaker’ in. En op de eretribune zit een bepaalde categorie Amsterdammers die ik van huis uit niet ken maar die uiteindelijk wel belangrijk blijkt. Tot zover niets aan de hand.

Totdat eind jaren zestig op de eretribune ineens een andere categorie haar opwachting maakt: de half-intellectuele Nederlander, de toneelspeler, de regisseur, de schrijver en de politicus. Op de staantribune vinden wij dat maar niets. Dat is ingegeven door jaloezie op hun gewichtigheid en verlangen naar arbeiderisme wellicht.

De eerste herinneringen aan de oudere tijden, toen ik op straat moest leren in één oogopslag te zien of de jongens aan de overkant erop uit waren me in elkaar te slaan of niet, zijn desondanks nooit uit m’n achterhoofd verdwenen. Ik ben, als het om voetbal en intellectuelen gaat, behoedzaam gebleven voor onwaarachtig populisme. Want wat de intellectueel niet kan – en de voetballer wel – wil de schrijver via zijn schrijven vaak ongedaan maken. Door het voetbal intelligenter en esthetischer te onthullen dan de speler zelf kan of wil, kan de kwaliteit van de laatste geruisloos door de eerste worden ingepikt.

Ze ergeren me daarom nog altijd, al die snurkers die zich aan

Ajax optrekken omdat ze zelf geen eigen onderwerp kunnen aan- dragen en dus maar over de ruggen van de spelers wijsgerig probe- ren te doen. Ook al weet ik inmiddels dat deze benadering, ten prin- cipale doorgevoerd, de dood zou betekenen voor elke vorm van kritiek in de ware zin des woords.

Ik neem met onderstaand betoog desondanks een risico, het ri- sico dat ik me ook laat gaan als buitenstaander die zich via via een beetje wil warmen aan het vuur van het voetbal.

Johan Cruijff of Piet Keizer

Johan Cruijff of Piet Keizer?

In vak-P, staantribune stadzijde, zijn we niet in staat hét vraag- stuk van die dagen afdoende af te handelen. De randvoorwaarden zijn er ook niet naar. Het kwartet seizoenkaarthouders in vak-P, dat elkaar in die jaren 1971-1973 elke week in De Meer ziet, is sociaal ge- sproken nogal heterogeen. De oudste werkt bij *Het Financieele Dag- blad* aan de Weesperstraat, is met een HBS-diploma geletterd én heeft ook al een eigen inkomen. De twee middelste jongens zitten in de bouw. De één oppert her en der voor koppelbazen, is met VGLO niet zo geletterd maar heeft wel altijd geld. De ander heeft aan de IRS doorgeleerd voor metselaar en net een baantje gevonden bij een grote aannemer, uiteraard tegen het minimumjeugdloon hetgeen veel lijkt maar het niet was. En ik, de jongste, zit op een categoriaal gymnasium in het centrum van de stad en moet het doen met zak- geld. Weet ik veel dat Danny Coster, voor mijn tijd, naast ons gym- nasium op de School voor Nijverheid en Industrie heeft gezeten, die school waar de meisjes nog altijd veel uitdagender zijn dan bij ons.

Johan Cruijff of Piet Keizer? Welke argumenten spelen in vak-P een rol?

Allereerst de argumenten van het voetbalveld. Johan Cruijff is vier jaar jonger dan Keizer, is veel vaker aan de bal, doet daar veelal iets goeds mee, is mede daarom elk jaar topscorer van Ajax en gedraagt zich ook anderszins als aankomend leider. Piet Keizer daarentegen is

soms amper aan de bal, laat ons dus vaak 89 minuten wachten maar doet er dan wel iets onbegrijpelijks mee en houdt voor het overige afstand van de meute. Weten wij veel dat we hiermee de discussie over twee typen voetballers herhalen die ook Faas Wilkes en Abe Lenstra niet tot een goed einde hebben weten te brengen.

Maar eerlijk is eerlijk, de argumenten van buiten het veld zijn daar in vak-P eigenlijk belangrijker. Johan Cruijff rijdt in een Porsche of een soort Citroën Maserati, spreekt schaamteloos over geld en lijkt gedomineerd te worden door de vader van zijn verkering, sinds drie jaar zijn echtgenote. Piet Keizer daarentegen heeft een tweedehands Peugeot, is mysterieus zwijgzaam, heeft het nooit over financiële zaakjes en schijnt getrouwd met Jenny, de dochter van de eigenaar van Hoopman Bodega, het café vlak naast Reijnders waar dat gymnasium na schooltijd bijeen pleegt te komen. Weten wij veel dat de ouders van Danny goed bevriend zijn met de ouders van Jenny.

De discussie in vak-P over het vraagstuk Johan Cruijff of Piet Keizer mondt altijd maar weer uit in een sociaal-culturele patstelling. De jongens uit de bouw kiezen steeds voor Cruijff: de materiële artiest. Ik ben altijd voor Keizer: de kunstenaar en kluzenaar. En de jonge man van *Het Financieele Dagblad* bemiddelt. De statistieken moeten dan uitkomst bieden, hetgeen meestal in het voordeel van Cruijff uitpakt.

Ik heb al die jaren ongelijk gehad. Natuurlijk. Ik ben weliswaar een liefhebber van voetbal, maar eigenlijk toch boven alles een supporter. Voor mijn generatie (tweede helft jaren vijftig) is het Ajax, dat in 1966 voor de 'elfde maal' landskampioen van Nederland is geworden, in onze puberteit de maat der dingen geworden en sindsdien gebleven. Ook in 1997 verliezen mijn vrienden/leeftijdgenoten uit Amsterdam en omstreken zich op cruciale momenten nog altijd in blind enthousiasme over deze club of even blinde woede. Emotioneel komt dat op hetzelfde neer. Onze zondagavond is geslaagd of verknald, afhankelijk van de uitslagen van eerder op de dag. Normaal kan het kennelijk nooit zijn.

Het verschil tussen Keizer en Cruijff is me pas recent adequaat en definitief uit de doeken gedaan door trainer/coach Henk ten

Cate, die bij de Volewijckers nog tegen beiden heeft gespeeld. Keizer wist precies wat hij deed, liep daarom nooit een stap te veel en had een rendement om gek van te worden. Keizer was de schaker, de rekenaar. Cruijff daarentegen wist niet waarmee hij bezig was, althans niet rationeel, stookte onwillend en onwetend steeds maar weer dat woud van beukende benen in en moest er vervolgens weer veilig uit zien te komen. Cruijff voetbalde op intuïtie, op onbevoembaar gevoel. Met andere woorden: Piet Keizer was buiten het veld wellicht de bohémien, in het veld was Cruijff dat.

Waarom heb ik dat toen nooit gezien? Wegens een tekort aan voetbalkennis en ervaring? Zeker! Maar vermoedelijk omdat we nu pas kunnen beoordelen welke historische rol Cruijff gedurende dertig jaar over een veel bredere linie heeft gespeeld.

Eind jaren zestig wordt ook het voetbal namelijk onderworpen aan de democratisering. Bij Ajax, dat altijd een middenklassevereniging is geweest en alleen al daarom kan rekenen op een zekere minachting van volksclubs als DWS en Blauw-Wit, manifesteert deze tendens zich het eerst. Maar buiten De Meer gaan de sociale lagen eveneens convergeren. De arbeidersklasse stijgt, de middenklasse groeit en de elite wordt minder elitair. Je kan het zien in het stadion.

Niet Piet Keizer en ook niet Jan Mulder, maar Johan Cruijff heeft deze omwenteling in Nederland in zijn persoon samengebracht. Meer dan Abe Lenstra, Faas Wilkes, Coen Moulijn, Ruud Gullit, Marco van Basten en straks misschien Patrick Kluyvert is Johan Cruijff bij uitstek dé representant van zijn tijd gebleven. Altijd een stapje sneller dan de rest, vaak met een betere neus voor de breukvlakken in de cultuur, maar altijd onbewust en juist daarom de vooruitgeschoven post van een samenleving die op drift is. In de persoon Cruijff laat zich minstens een kwart eeuw Nederland weer spiegelen. Cruijff heeft dat zelf wellicht nooit gewild. Hij heeft zich er tenslotte nooit expliciet over uitgelaten. Maar hij is de spiegel van Nederland zijns ondanks toch geworden.

Johan Cruijff staat daarom in veel opzichten symbool voor het naoorlogse Nederland. Hij personifieert als pupil de wederopbouw

van herrijzend Nederland. Hij doorziet als adolescent de consequenties van de massaficatie van de welvaartsstaat. Hij begrijpt als volwassene de gevolgen van de democratisering van de standenmaatschappij. Hij neemt het voortouw bij de *meritocratie* die de nieuwe klassenloosheid geruisloos gaat overvleugelen. Hij profiteert van de materialisering die aan de individualisering gepaard gaat. En nu belichaamt hij de vergrijzing van een generatie die weer wil reflecteren.

Om bij het begin en het einde tegelijkertijd te beginnen: Johan Cruijff is de belangrijkste geboortegolver van Nederland. Hij is de meest uitgesproken en de meest succesvolle van zijn generatie. In alle andere sectoren van het maatschappelijk leven houden de geboortegolvers in de eerste plaats posities bezet die ze medio jaren zeventig hebben veroverd. Ze zijn met zovelen dat hun aanvalkelijk geen strobreed in de weg is gelegd. Nu ze eenmaal te paard zitten, beginnen ze hun tijd uit te zingen, al dan niet met een promotie hier of daar en dromend over de nog komende slag die in de laatste tien jaar van het werkzame bestaan toegebracht moet worden.

Bijna niemand heeft het aangedurfd om, eenmaal toegelaten tot de hogere regionen, door te zetten. Want laten we eerlijk zijn, we hebben het tenslotte over macht en invloed, niet over sympathieën en antipathieën: welke geboortegolvers spelen op dit moment een meer dan belangrijke rol binnen én buiten Nederland? In het supranationale bedrijfsleven zijn de meeste managers aan de top van voor de oorlog. Herkströter (Koninklijke Olie/Shell), Boonstra (Philips), Tabaksblatt (Unilever), Bouw (KLM), Van Leede (Akzo/Nobel), Kalff (ABN Amro), Hessels (Vendex), Goldschmidt (Randstad), Van Veen (Hoogovens), Jacobs (ING), Wijffels (Ratio) en Wellink (DNB), ze hebben in 1944-'45 allemaal meer of minder de bevrijding van Zuid-Nederland en Noord-Nederland meegemaakt. Nagenoeg de enige geboortegolvers in de top van het Nederlands internationale bedrijfsleven zijn Bruggink (Elsevier) en Van der Hoeven (Ahold). Maar die hebben een erfenis in de schoot geworpen gekregen en moeten nog bewijzen dat ze daarmee meer kunnen dan keurig beheren.

Oké, in het bedrijfsleven komt de macht pas met de jaren. Het bedrijfsleven is daarom niet het allerbeste voorbeeld om deze redenering over de ‘afgehaakte’ geboortegolf te staven. Maar de politiek, dat maatschappelijk terrein waarop de *babyboomers* bij uitstek hun ambities hebben kunnen botvieren, is dat wel. Welnu, ook daar speelt de geboortegolf nauwelijks een rol. Premier Wim Kok, minister Hans van Mierlo van Buitenlandse Zaken en de oppositionele regeringsleider Frits Bolkestein zijn van voor 1940, Ad Melkert en Frank de Grave van ver erna. De geboortegolf ziet zich slechts gerepresenteerd in Jacques Wallage, die weliswaar ooit premier denkt te worden maar geen enkele garantie heeft dat hem dat zal lukken, minister Annemarie Jorritsma en de tot de christendemocratie bekeerde liberaal Jaap de Hoop Scheffer. In de ambtelijke wereld ziet het er gunstiger uit, maar we moeten niet overdrijven. De belangrijkste secretaris-generaal van Nederland bijvoorbeeld, Geelhoed van Economische Zaken, is, net als vice-premier Hans Dijkstal, een oorlogskind.

In de culturele wereld is het iets anders gesteld – het ligt voor de hand – maar niet veel anders. In de journalistiek zijn sinds het vertrek van Ben Knapen bij *NRC Handelsblad* nog zeer veel hoofdredacteuren van voor de atoombom of van na Stalin. In de kunsten doemt hetzelfde schema op. Dirigent Bernard Haitink is van voor de oorlog, violist Jaap van Zweden van lang daarna. De babyboom moet het in binnen- en buitenland doen met Frans Brüggen, Barry Hay en Mariska Veres. In de literatuur hebben Adriaan van Dis en Adri van der Heijden een positie verworven, maar Harry Mulisch, Hella Haasse, Gerard Reve en W.F. Hermans zaliger hebben daarvan geen last. Zelfs in de filmwereld lijkt het er nauwelijks op. Paul Verhoeven en Jeroen Krabbé zijn van voor 1945. Jan de Bont moet in deze sector de eer van de babyboom hooghouden. Eigenlijk heeft alleen aan de universiteiten de geboortegolf de macht veroverd.

En op het voetbalveld, dat sociologisch en statistisch gesproken tegenwoordig een bredere betekenis heeft dan de academie. Slechts in de voetbalwereld hebben de meest uitgesproken exponenten van de geboortegolf hun kansen geroken, ze gegrepen en daarvoor vervolgens ook de verantwoordelijkheid genomen. Het

zijn de geboortegolvers op kicksen die Nederland van een nieuwe identiteit hebben voorzien.

De reden voor dit succes van de geboortegolf heeft met Nederland én met haar informele leider te maken: met Johan Cruijff dus.

De opmars

Over de jeugd van Johan Cruijff wordt een hoop geromantiseerd. Dat ligt aan Betondorp, een dorp van trotse arbeiders en eigenzinnige middenstanders. Het ligt aan Ajax, een club die altijd al de suggestie heeft weten te wekken dat er meer op de wereld is dan lijn 9. En het ligt aan Cruijffs persoonlijke geschiedenis. Een vader die te vroeg sterft. Een moeder die bij Ajax moet soppen terwille van haar sociale contacten. En hijzelf een jongen met moeilijke voeten die zich, precies op zijn tiende verjaardag, toch aan de overkant als lid aanmeldt, omdat voetballen zijn lust en zijn leven is.

Wat wil je nog meer in die periode. Drees is die 25e april 1957, die eerste dag van Cruijffs lidmaatschap, nog keurig aan de macht. Hard werken en toch geen geld, dat is de maatschappelijke moraal. Precies zoals wij nu die periode van rooms-rode eensgezindheid idealiseren. Die romantiek heeft te maken met het beeld dat Nederland van zichzelf heeft. We zijn geen haarscherpe standenmaatschappij, maar we zijn evenmin Amerikaans in de manier waarop we individueel succes rationaliseren. Vandaar onze mateloze bewondering voor sociale prestaties, zeker als die tot stand komen via persoonlijk en onbaatzuchtig leiderschap dat verder gaat dan het kale individu.

In deze jaren vijftig/zestig komt Johan Cruijff dan ook tot wasdom. Hij wordt door alle aspecten ervan aangeraakt.

De Nederlandse samenleving breekt open, in sociaal-economisch opzicht én in culturele zin. Nederland verliest Nieuw-Guinea en dus de wereld. Maar ondertussen wordt er gas gevonden. De geleide loonpolitiek loopt ten einde. De verzorgingsstaat wordt in de steigers gezet. Monseigneur Bekkers uit Den Bosch pleit voor liefde in het huwelijk in plaats van louter voortplanting. De Staten-

Generaal nemen de Mammoetwet aan, omdat arbeiders nu werknemers heten en dus een krant moeten kunnen lezen. Het kabinet-Marijnen steggelt intern over de omroep, ook toen al het laatste bolwerk van verzuilde politiek, waarop het een paar maanden later zal vallen. En prinses Beatrix ontmoet een jongeman uit Duitsland. De rotzooi staat op uitbreken.

Terwijl dit allemaal gebeurt, debuteert Cruijff in het eerste elftal van Ajax. Hij heeft vanaf het begin alles mee. Uiteraard eerst en vooral zijn ongelofelijke balvaardigheid, ruimtelijke intuïtie en psychische wilskracht die zijn fysieke lichtheid meer dan compenseert.

Maar hij kan niet alleen heel goed voetballen, ook al weet hij niet waarom hij soms doet wat hij doet, hij wil zich ook meten met de ouderen. Wie zich de foto's van de zeventienjarige Johan Cruijff tussen beren als Ton Pronk en Co Prins voor de geest haalt, beseft in retrospectief dat het met deze jongen wel goed moet aflopen. Daar staat geen junior die slechts mag luisteren, daar staat een ventje dat wel respect kent maar geen blinde eerbied meer. In het verlengde hiervan ligt zijn later ontwikkelde vermogen om zijn gedrag met terugwerkende kracht te duiden, te verklaren en ook te rechtvaardigen. Het vermogen waarmee hij in de jaren tachtig een hele generatie trainers verbaal naar zijn hand zou gaan zetten.

Cruijff staat aldus in die late jaren zestig model voor veel meer dan louter zichzelf. Hij is een rolmodel, ook al heeft nog niemand dat door. De kinderen uit de oude arbeiders- en lagere middenklasse-milieus, die tegelijkertijd part noch deel hebben aan al dat lawaai op het Spui, worden door Cruijff geïntegreerd in een maatschappij waarin juist provo's, studenten en ander verlicht volk de dienst willen uitmaken. Cruijff sleurt ze mee zonder die ogenschijnlijke culturele avantgarde ook maar enigszins na te doen. Terwijl Barry Hulshoff ineens PvdA gaat stemmen en in Afghaanse jassen gaat lopen, vertaalt Cruijff de signalen op geheel eigen wijze. Wel langer haar en iets ruigere muziek, wel ruzie schoppen met de autoriteiten, maar volstrekt zonder een op dat moment herkenbaar programma. Gewoon omdat het hem goeddunkt. Dat is emancipatie

van een heel andere orde dan die van al die studenten die alleen via de bezetting van de collegezaal hogere beurzen, seksuele bevrijding en/of andere studieprogramma's weten te realiseren. Niet voor niets hebben zijn leeftijdgenoten in deze – sociaal gesproken – hogere regionen van de maatschappij nauwelijks weet van wat Cruijff doet en laat. En als ze het al weten, dan verwerpen ze het als irrelevant.

De machtsgreep

Aanvankelijk heeft Johan Cruijff daarbij Rinus Michels nog nodig, de vleesgeworden schoolmeester die zijn leerlingen opjaagt door ze aan te pakken en niet door ze empathisch en begripvol te bejegenen, een type trainer dat thans eigenlijk alleen nog in Louis van Gaal herkenbaar is.

Maar als in de rest van Nederland de geboortegolvers beginnen aan hun eerste pogingen om een beetje aan de macht te ruiken, grijpt Cruijff hem gewoon. Wanneer de jaren zestig voor de geboortegolvers menens worden, zijn ze voor Cruijff al voorbij.

De voortekenen zijn er al eerder. Het gedoe met scheidsrechters die hem koeioneren. De ruzies met de patriciërs van de KNVB over schoenen en verzekeringen. Het wantrouwen jegens dokter Rolink, de lijfarts van Ajax, die zoals alle lijfartsen meer doet dan dokteren. De voortdurende financiële meningsverschillen met clubvoorzitter Jaap van Praag, die Cruijff nooit op een 'waarheid' wist te betrappen. Het zijn, op de keper beschouwd, allemaal conflicten met regenten die, net als elders in de maatschappij, op dankbaarheid rekenen en verzet dus niet kunnen begrijpen.

Maar na de eerste Europacup in 1971 (met Michels) dient de definitieve machtsgreep zich aan. Dat een trainer/coach uit nota bene het Roemenië van Ceausescu (de etnische Hongaar Stefan Kovacs) daartoe de ruimte geeft, is geen ironie maar een aanwijzing dat de tijd daarvoor in 1971 ook rijp is. En dat terwijl elders in het land de film *Blue Movie* met pijn en moeite tot de bioscoop wordt toegelaten, in Rotterdam de kapelaan Simonis onder protest is benoemd

tot bisschop en in de Tweede Kamer na jaren gemier een wet wordt aangenomen die echtscheiding mogelijk maakt zonder dat een van de partners zich leugenachtig bekent tot 'overspel'.

Wat er in de kleedkamer van Kovacs' Ajax allemaal gebeurt, is nog steeds niet geheel duidelijk. Wat er zich op het veld afspeelt, weten we wel.

Het gaat nou even niet om het mooiste elftal dat Ajax ooit heeft gekend. Dat er in een paar wedstrijden mensen als Ruud Krol, Gerrie Mühren, Johan Neeskens, John Rep, Piet Keizer, Johan Crujff én Jan Mulder (meer dan de helft van het hele elftal) samen op één veld hebben gestaan, is genoegzaam bekend. Helaas speelde Mulder in het seizoen 1972/73 maar vier keer mee, zodat we nooit zullen weten of dit de beste voorhoede aller tijden is geweest (hoewel ik wel een vermoeden heb).

Nee, het gaat nu over het leiderschap dat zich in deze jaren openbaart. Ajax-1 leidt vanaf 1971 zichzelf. Het lijkt alsof het team door een onzichtbaar sturingsmechanisme wordt geregisseerd.

Alsof er sprake is van synergie, een kwart eeuw voordat dit begrip door dagbladuitgevers en andere grootschalige managers zal worden gedegradeerd tot een zinloos cliché.

In deze twee jaar onder Kovacs wordt aldus een aantal aspecten van het nieuwe Nederland zichtbaar. Ten eerste het doorbreken van de klassieke hiërarchische lijnen ten gunste van gedelegeerd management. Was Michels een klassieke patroon, dan is Kovacs de eerste moderne manager die het uitvoerende kader werkelijk verantwoordelijkheid laat dragen. Ten tweede het conflictmodel als psychologische methode om versterde organisaties open te breken. Voordien werden meningsverschillen in de boezem van de club opgelost, nu worden ze open en bloot uitgemeten zodat iedereen kan meepraten en de werkelijk betrokkenen met de hete adem in de nek er nog een schepje bovenop doen. Ten derde de functie van ongebreidelde ambitie in plaats van geremde bescheidenheid. Of anders gezegd: de betekenis van de harde waarheidsvinding versus die van de verzachtende ironie. Twee namen ter bewijsovereenkomst, die van Crujff en Van Hanegem: de eerste ironiseert nooit, de tweede bij voorkeur. Ten vierde de erkenning van het be-

staan van een nieuwe elite, die zichzelf moet bewijzen door haar daden en niet meer kan bogen op haar afkomst en andere verdiensten in het verleden. Dankzij het leiderschap van Cruijff heeft Arie Haan kunnen gloriëren, zo wordt altijd gezegd. Je zou ook kunnen zeggen: Cruijff is de baas en Johnny Rep zijn beste leerling. Als deze positie van Cruijff later door zijn net iets minder begaafde leeftijdgenoten, ‘waterdragers’ genoemd, ter discussie wordt gesteld, geeft Ajax zich niet voor niets onvermijdelijk over aan zelfvernietiging, zoals later zal blijken.

En ten vijfde, het allerbelangrijkste in dit betoog, de geruisloze maar onbarmhartige machtsovername die deze geboortegolvers ter hand nemen. In het elftal dat in 1972 en 1973 de Europacup voor de tweede en derde maal wint, zit maar één speler van voor de oorlog (Sjaak Swart, 1938) en zitten er drie uit de late bezettingstijd (Piet Keizer, 1943, Heinz Stuy, 1945 en Wim Suurbier, 1945). De rest komt uit het eerste cohort der babyboom. Bij het wereldkampioenschap voetbal in 1974, hét breukvlak in de naoorlogse sportgeschiedenis, zal deze machtsoverdracht uiteindelijk zijn definitieve beslag krijgen. Het Nederlands elftal, dat in 1974 de finale van het wereldkampioenschap haalt, bestaat uit louter geboortegolvers. Op Suurbier, Van Hanegem (1944) en Jongbloed (1940) na. En dan te bedenken dat het onder anderen Suurbier is die voordien de zachtvaardige Jan van Beveren (1948) – en met hem Willy van der Kuijlen (1946) – met zijn als Amsterdams gekwalificeerde ‘humor’ mede heeft weggepest.

Bij wijze van overbodige toelichting nog een paar namen plus geboortedata uit het Nederlandse voetbal van vóór het wereldkampioenschap voetbal in Mexico versus die van rond München 1974. Eddie Pieters Graafland (1933) versus Piet Schrijvers (1946). Theo van Duivenbode (1943) versus Ruud Krol (1949). Rinus Israel (1942) versus Barry Hulshoff (1946). Ben Muller (1938) versus Johan Neeskens (1951). Co Prins (1938) versus Wim Jansen (1946) en/of Arie Haan (1948). Henk Groot (1938) versus Gerrie Mühren (1946). Sjaak Swart (1938) versus John Rep (1951). Coen Moulijn (1937) versus Rob Rensenbrink (1947). En Niks (19xx) versus Johan Cruijff (1947). De laatsten spelen ook nog eens 4-3-3 en niet meer

4-2-4, zoals de oudere generatie nog deed.

Er is tegen deze redenering maar één serieus argument in te brengen. Wat was ook alweer de uitslag van die wedstrijd op 7 juli 1974 in het Olympiastadion te München, en wie waren de doelpuntenmakers? Inderdaad, de uitslag was 2-1 en de goals waren van respectievelijk Johan Neeskens, Paul Breitner en Gerd Müller. Het valt niet te ontkennen. Op het kritieke moment is Hölzenbein, die in de 25ste minuut de strafschop op Arie Haan versiert, belangrijker dan Johan Crujff, die bijna de hele wedstrijd aan de ketting ligt bij Berti Vogts. Maar deze feiten kunnen ook omgekeerd gebruikt worden. Juist omdat Crujff op deze cruciale zondag een van zijn mindere wedstrijden speelt en juist omdat er geen oudere garde meer is die kan voorgaan 'in de strijd', verliest dit babyboom-elftal de belangrijkste wedstrijd uit zijn bestaan.

De maatschappelijke 'fall-out'

Op 11 mei 1973 beëdigt koningin Juliana het kabinet-Den Uyl, formeel een extra-parlementair kabinet dat alleen dankzij de 'gedoogsteun' van de fracties der ARP en KVP in het zadel kan komen maar het toch bijna vier jaar uithoudt, het meest progressieve kabinet dat Nederland ooit gekend heeft en dat misschien daarom maar één versie heeft gehad. Er zit geen één geboortegolver bij de minister-raad aan tafel. De jongste ministers heten Ruud Lubbers en Jan Pronk. Ze zijn allen van voor de oorlog.

Op 5 september 1973 speelt Johan Crujff zijn eerste wedstrijd voor de FC Barcelona. Zijn pleidooien bij Juliana en haar ministers voor een ander fiscaal regime voor voetballers hebben nog geen effect gesorteerd. Conflicten binnen Ajax doen de rest. Crujff vertrekt derhalve voor wat later het 'grote geld' of een 'klapper' zou gaan heten. Hij wil niet langer 'dief van zijn eigen portemonnee' zijn, een begrip dat als uiting van hyper-emancipatie verstrekkende resonans zal krijgen. Twee maanden later zit Nederland zonder benzine en zegt de premier dat het 'nooit meer zal worden als het geweest is'.